

Mája ve své duchovnosti

Krišna - paprsek Kristův

Zmrtvýchvstalý

Rudolf Steiner

V tomto přednáškovém cyklu jsme se zabývali dvěma významnými dokumenty lidstva - alespoň v docela krátkých charakteristikách, pokud se to dalo při malém počtu přednáškových dní. Viděli jsme, které podněty musely vstoupit do lidského vývoje, aby oba tyto významné dokumenty, vznešená Bhagavadgíta a Pavlovy dopisy, mohly vzniknout. K našemu porozumění bude ještě třeba, abychom uvedli základní rozdíl mezi celým duchem básně Gita a duchem Pavlových dopisů. Řekli jsme již, že se v básni Gita setkáváme s naukami, jež udílel Krišna svému žákovi Ardžunovi. Jsou to nauky, které se udílejí jednotlivci a také se musí jednotlivci udílet, neboť ve své podstatě jsou tyto nauky, jak se s nimi setkáváme právě v této básni, intimního rázu. To je ve zdánlivém rozporu s tím, že tyto nauky jsou dnes, pokud se o nich píše v básni Bhagavadgíta, každému přístupny. V době, kdy byla Gita vytvořena, tak tomu ovšem nebylo. Tenkrát nepronikaly tyto nauky ke každému sluchu, protože byly předmětem ústního podání. V oněch dávných dobách měli učitelé na zřeteli zralost svých žáků, když jim sdělovali příslušná učení. K této zralosti se přihlíželo vždy. V dnešní době je něco podobného vzhledem k těmto naukám a učení, které se již nějakým způsobem dostaly na veřejnost, docela nemožné. Žijeme v době, kdy se duchovní život již v jistém smyslu stal veřejným. Ne snad že by v dnešní době neexistovala žádná tajná věda, ale ta nemůže být tajnou vědou proto, že by se třeba netiskla nebo nerozšiřovala. I v dnešní době je mnohé tajnou vědou. Tak je např. Fichtova nauka o vědě, přesto že ji může mít každý vytištěnu, pravou tajnou naukou. Konečně i filosofie Hegelova je tajnou naukou, neboť je pochopitelná jen velmi málo lidem a má v sobě dokonce mnoho prostředků, aby tajnou naukou zůstala. A tak je tomu v naší současné době s mnoha věcmi. Fichtova nauka o vědě nebo filosofie Hegelova mají docela jednoduchý prostředek, jak zůstat tajnými: jsou totiž psány takovým způsobem, že většinou tomu lidé prostě nerozumějí a po přečtení několika prvních stran usnou. Tak zůstává věc sama tajnou naukou, a stejně je tomu dnes také i s mnoha jinými věcmi, o nichž se mnozí lidé domnívají, že je znají. Ve skutečnosti je neznají, a tak zůstávají tedy ony věci tajnou naukou. V podstatě zůstávají tajnou naukou i takové věci, které jsou psány v básni Gita, jakkoli mohou být známy prostřednictvím tisku v nejširších kruzích. Neboť někdo, komu se tato Bhagavadgíta dostala do ruky, může v ní vidět velká mohutná zjevení vývoje vlastního lidského nitra, zatímco druhý v ní vidí jen zajímavou báseň a všechny pojmy a pocity v ní vyslovené se mu promění v samé triviality. Vždyť sotva bychom se mohli domnívat, že dovede-li někdo snad třeba i slovy této básně vyjádřit její obsah, jemu samému snad docela vzdálený, že již skutečně také v sobě zpracoval, co je zde obsaženo. Tak je sama věc svou vlastní vysokou úrovní v mnohém ohledu chráněna před zlehčováním. Je však nesporné, že nauky v této básni jsou takového rázu, že je musí v sobě realizovat jedinec, musí je prožívat, chce-li se jimi dostat dále a chce-li konečně dospět k setkání s páнем jógy - s Krišnou. Je to tedy individuální záležitost, je to něco, čím směřuje velký učitel k jednotlivci.

Pozorujeme-li však z tohoto hlediska obsah Pavlových dopisů, je tomu jinak. Zde vidíme, že vše je věcí celé společnosti, že všechno je něčím, co je v podstatě zaměřeno na množství lidí. Budeme-li však pozorovat nejnepříjemnější nerv podstaty Krišnovy nauky, musíme říci: co člověk prožívá touto naukou, to prožívá v přísné uzavřenosti duše jednotlivě sám pro sebe a setkání s Krišnou může člověk rovněž prožít pouze jako osamělý duševní poutník, když najde opět cestu k původním zjevením a zážitkům lidstva. Co může poskytnout Krišna, to musí být dáno každému zvlášť.

Tak tomu ale nebylo ve zjevení, které bylo dáno světu podnětem Kristovým. Tento podnět je hned od počátku myšlen tak, že je zaměřen na celé lidstvo, a mystérium Golgoty nebylo uskutečněno jako čin, mající význam jen pro jednotlivou duši, ale pro všechno lidstvo od počátečního vzniku až po ukončení zemského vývoje. Pro všechno toto lidstvo se stalo to, co se událo na Golgotě. Je to v nejvyšší míře věc celé společnosti. Proto také musí být styl Pavlových dopisů, kromě všeho, co jsme již charakterizovali, úplně jiný, než styl vznešené básně Gita. Jen si jednou živě představme Krišnúv vztah k Ardžunovi. Krišna jako pán jógy dává takřka jednoznačné návody k lomu, jak může jeho žák postupovat ve své duši vzhůru, aby mohl uzřít Krišnu. Postavme proti tomu jedno zvlášť *pregnantní (výrazné)* místo v Pavlových dopisech, kde se určitá společnost obrací na Pavla s dotazem, jsou-li ty nebo ony věci pravdivé, mohou-li se považovat vzhledem k Pavlovu učení za správné názory. V poučení podávaném Pavlem nacházíme ovšem místo, které můžeme naprosto v jeho velikosti srovnat, dokonce i po stránce stylisticky-umělecké, také s tím, co nacházíme ve vznešené básni Bhagavadgíta, ale přitom vnímáme jistý úplně jiný tón, vidíme, že všechno je vyslovováno z úplně jiného rázu duševního cítění. Je to místo, kde píše Pavel Korintským, jak různé lidské vlohy ve skupině lidí musí působit společně. Ardžunovi říká Krišna: musíš být takový anebo zase jiný, musíš dělat to nebo ono, a potom teprve dosáhneš stupeň za stupněm vyššího duševního bytí. Svým Korintským říká Pavel: Každý z vás má nějakou vloh, jeden takovou, druhý jinou, třetí ještě jinou, a když to vše harmonicky spolupůsobí, jako jsou spolu v činnosti články lidského těla, pak z toho vzniká v duchu také celek, který může být duchovně úplně proniknut Kristem. Věcí samou se tedy Pavel obrací k lidem, k tomuto množství lidí, kteří zde spolupůsobí. A k tomuto množství se obrací při významné příležitosti, obrací se k němu, když jde o tak zvaný dar mluvení jazyky. Co je ono mluvení jazyky, se kterým se setkáváme v Pavlových dopisech?

Nejde o nic jiné než o zbytek dávných duchovních schopností, které obnoveným způsobem vidíme vystupovat také v dnešní době, jenže nyní za plného lidského vědomí. Neboť když mluvíme v našem způsobu zasvěcení o inspiraci, potom je tomu tak, že člověk, pronikající v současné době až k inspiraci, spojuje s touto inspirací jasné vědomí, podobně jako spojuje jasné vědomí se svou každodenní rozumovou činností a smyslovým vnímáním. V dávných dobách tomu však bylo jinak. Tehdy mluvil takový člověk jako nástroj vyšších duchovních bytostí, které používaly jeho orgánů, aby mohly jeho jazykem vyjádřit vyšší skutečnosti. Takový jedinec mohl říkat věci, kterým sám ani nerozuměl. Z duchovního světa přicházela sdělení, jimž jejich nástroj nemusel bezprostředně rozumět. Něco podobného bylo právě v Korintu. Zde vznikla situace, že jistý počet lidí měl nadání pro toto mluvení jazyky. Tito lidé tedy mohli leccos zvěstovat z duchovních světů. Jenže s touto vlohou se to má tak, že když ji člověk má, může sice s touto vlohou zvěstovat v každém případě zjevení z duchovního světa, ale přesto se může pochopitelně také přihodit, že jeden říká to a druhý ono, protože duchovní oblasti jsou rozmanité. Některý člověk může být inspirován z určité oblasti a druhý člověk zase z jiné. Může tedy nastat situace, že se tyto dva projevy spolu neshodují. Vzájemnou shodu najde člověk jen tehdy, když může vstoupit do vyšších světů v plném vědomí.

Proto dává Pavel toto napomenutí: „Jsou zde lidé, ovládající mluvení jazyky, a jsou zase jiní, co dovedou toto mluvení vyložit. Měli by působit spolu tito lidé, jako spolupůsobí pravá ruka s levou, a nemělo by se naslouchat pouze mluvčím jazyků, ale také těm, co tuto vloh sice třeba nemají, avšak dovedou rozeznat a vyložit to, co jiný snesl z některé duchovní oblasti“.

Tak vybízí Pavel také zde k něčemu obecnému, co se může uskutečnit pouze spolupůsobením více lidí. A v souvislosti právě s tímto mluvením jazyky podává Pavel výklad, v jistém směru, jak již bylo řečeno, tak obdivuhodný, že ve své velikosti i v jiném ohledu než bylo řečeno včera, naprosto může být porovnáván s projevy básně Bhagavadgíta. Pavel říká:

„Vzhledem k oduchovněným bratřím vás nechci nechat na pochybách. Vzpomeňte na své pohanství, kdy jste měli němé modly, k nimž jste byli strháváni slepým pudem. Proto vám říkám: jak je nemožné, aby ten, kdo mluví v duchu Božím, pravil: proklet buď Ježíš, tak je nemožné, aby ho nazval Pánem, jedině v Duchu svátém. Rozdílné jsou dary milosti, ale jen jeden je Duch. Rozdílné jsou výkony lidí, ale jen jeden je Pán. Rozdílné jsou síly jednotlivých lidí, ale jen jeden je Bůh, ve všech těchto silách působící. Každému však je zjevení Ducha propůjčeno pouze potud, nakolik mu prospívá. Tak jednomu je dána řeč moudrosti, jinému znalost věd, někteří

duchové jsou, co žijí ve víře, a jiní mají dar uzdravování, někteří mají dar proroctví, jiní mají zase dar rozeznávání lidských charakterů, někteří ovládají mluvení jazyky a jiní dovedou toto mluvení vysvětlovat. Ale ve všem tom působí jediný duch a rozděluje každému, co mu náleží. Neboť jako tělo je jen jedno* a má mnoho článků, ale všechny jednotlivé články tvoří spolu tělo jediné, tak je tomu také s Kristem. Duchem jsme všichni zasvěceni jednomu tělu, ať Žid nebo Řek, otrok či svobodný, a prostoupeni jsme všichni jediným Duchem, neboť ani tělo není pouze jedním údem, ale mnohými. A kdyby řekla noha; nejsem-li ruka, nepatřím k tělu, přesto by k tělu patřila. A kdyby řeklo ucho: nejsem-li oko, nepatřím k tělu, přesto by k tělu patřilo. Kdyby celé tělo bylo pouhým okem, kde by byl sluch? A kdyby celé tělo bylo pouhým sluchem, kde by byl čich? Umístil tedy Bůh v těle jednotlivé články, každý samostatně, jak sám uznal. Kdyby byl jen jediný článek, kde by bylo tělo? Tak je sice mnoho článků, ale tělo je pouze jediné. Oko nemůže říci k ruce: nepotřebuji tě! Ani hlava k nohám: nepotřebuji vás. Mnohdy na pohled slabé články jsou v těle nepostradatelné a ty články, které podceňujeme, ukazují se zvláště důležité. Obdobně Bůh uzpůsobil tělo: nepatrným článkům přiznal jejich důležitost, aby v těle nemohla nastat roztržka, ale aby všechny články harmonicky spolupůsobily a staraly se o sebe. A když jeden úd trpí, trpí s ním i všechny ostatní, a když je blažený, jásají i ostatní. Vy však,“ tak praví Pavel ke svým Korintským, „jste tělo Kristovo a jednotlivými články jste vy všichni dohromady. A některé z vás Bůh ustanovil v obci za apoštoly, druhé za proroky, třetí ustanovil za učitele, čtvrté za zázračné lékaře, páté za ostatní pomocníky, šesté za správce a sedmé ustanovil pro mluvení jazyky.

Mají být všichni lidé apoštoly? Mají být všichni proroky? Mají být všichni učitelé, lékaři, mají všichni ovládat mluvení jazyky? Nebo mají být všichni vykladači této mluvy? Proto je správné, když všechny tyto dovednosti spolupůsobí, a čím více, tím lépe.“

Potom mluví Pavel o síle, která může působit v člověku, ale může také působit ve společnosti, a která všechny jednotlivé články společnosti vzájemně sblíží a spojuje, podobně jako síla tělesná spojuje jednotlivé články těla. Ani Křišna neříká nic krásnějšího, než co mluvil Pavel k lidstvu v jeho různých člancích. Potom mluví o síle Kristově, která sdružuje rozličné články tak, jako tělo sdružuje jednotlivé údy. A onu sílu, která tak jako životní síla v každém údu může žít v jednotlivci a která přesto žije také v celku společnosti, tu charakterizuje Pavel mocnými slovy:

„Chci vám však,“ říká Pavel, „ukázat cestu, jež je nade vším. Kdybych mluvil všemi jazyky lidskými i andělskými a chyběla mi láska, zůstal bych jen mědí zvučící či zvonem znějícím. A kdybych vlastnil dar proroctví a byl zasvěcen do všech mystérií a sdělovat bych mohl všechno poznání světa a k tomu měl sílu víry i hory přenášející, ale chyběla by mi láska, ničím bych nebyl. A kdybych rozdal všechny své duchovní poklady a kdybych i své tělo dal v oběť plamenům, ale chyběla by mi láska, bylo by všechno marné. Láska navždy zůstává. Láska je dobrotivá, láska nezná závisti, nezná vychloubání, nezná pýchu, láska nezraňuje smysl pro krásu, nehledá vlastní výhody, neztrácí rozvahu, nedá vzejít žádnému zlu, neraduje se z křivdy, ale raduje se z pravdy. Láska vše zahaluje, proniká veškerou vírou, ve všech věcech radostně doufá, dává sílu k trpělivosti. Láska, která se zrodila, nikdy nezaniká. Proroctví splněné zanikne, zázračné mluvení jazyky ustane, nemůže-li již mluvit k lidskému srdci, poznání přestává, když vyčerpán je již jeho předmět; vždyť zlomkem je všechno poznání, částečná jsou všechna proroctví, neboť až dojde k dokonalosti, zanikne všechno částečné. Když jsem byl ještě dítětem, mluvil jsem jako dítě, myslel jsem jako dítě, měl jsem představy jako dítě; když jsem již dosáhl zralosti muže, ztratil se mi dětský svět. Nyní jeví se nám jen jakoby v zrcadle nějaké temné obrysy, jednou však uvidíme ducha tváří v tvář. Nyní je mé poznání pouhým zlomkem, jednou však poznám úplně, jaký sám jsem. Víra je stálá, naděje v jistotě je stálá, láska je stálá; ale největší a nejvyšší z těchto tří je láska. I kdybyste měli všechny dary ducha: kdo zná proroctví, musí také dychtit po lásce; vždyť kdo mluví jazyky, nemluví mezi lidmi, ale mezi Bohy. Nikdo to nevnímá, protože on mluví o tajemstvích ducha“.

Vidíme, jak Pavel zná povahu mluvení jazyky. Chce tím říci: kdo takto mluví, je vytržen z tohoto světa do duchovních světů; mluví mezi bohy. Kdo však prorokuje, ten mluví s lidmi, mluví s nimi k povznesení mysli, k napomínání, pro útěchu. Kdo má mluvení jazyky, uspokojuje v jistém ohledu jen sám sebe. Ale kdo prorokuje, povznáší společnost.

„I kdyby bylo možné, abyste všichni ovládali mluvení jazyky, daleko důležitější bude proroctví. Kdo má

dar prorocství, je větší než ten, kdo mluví jazyky, pokud on sám není schopen pochopit své mluvení, aby mu mohla obec rozumět. Dejme tomu, moji bratří, že bych k vám přišel a mluvil jazyky, ale co by vám to bylo platné, kdybych nemohl říci, co tato mluva vlastně znamená, jaké je to prorocství, jaké učení, jaké zjevení. Jako zvuk flétny nebo citory, když jejich tóny nelze jasně rozeznat, bude moje mluvení jazyky. Jak možno potom poznat hru citory nebo flétny, nevydávají-li rozeznatelných zvuků? A zazní-li z trubky nejasný tón, kdo se přichystá do boje? Tak se to má i s vámi, nedovedete-li s mluvením jazyky spojit srozumitelnou řeč, pak je vše mluveno do vzduchu“.

To všechno nám ukazuje, jak různé dary ducha, různé vlohy musí být rozděleny mezi členy lidské společnosti a tito jednotliví členové musí jako individuality navzájem spolupůsobit. Tím se však dostáváme k bodu, kde se Pavlovo zjevení musí, vzhledem k době svého vystoupení ve vývoji lidstva, zásadně lišit od zjevení Křišnova. Křišnovovo zjevení se zaměřuje na jednotlivého člověka, ale v podstatě na každého člověka, pokud je tento schopen nastoupit duševní cestu vzhůru, jak ji předepisuje pán jógy. Jsme stále víc a více vedeni nazpět do pradávných dob lidstva, k nimž se chceme ve smyslu Křišnovy nauky v duchu opět vrátit. Zde byli lidé ještě mnohem méně individualizováni a dalo se ještě předpokládat, že stejná nauka a stejné pokyny jsou vhodné pro každého. Pavel však byl postaven před lidstvo, kde byli jednotlivci diferencováni, kde skutečně také diferencováni být museli, každý zvlášť se svou osobitou schopností, se svou zvláštní vlohou. Nedalo se již počítat s tím, že by se do každé duše mohlo vložit totéž, ale bylo nutno poukázat na to, co nade vším neviditelně vládne.

Podnět Kristův je tím, co v člověku jako jednotlivci není, ale co v každém jednotlivém člověku může být. Tento Kristův podnět je opět něčím takovým jako novou skupinovou duší lidstva, avšak takovou skupinovou duší, kterou vědomě toto lidstvo hledá. Abychom si to lépe znázornili, představme si, jak - dejme tomu - vyhlíží v duchovním světě skupiny Křišnových žáků a jak vyhlíží skupina těch, kteří byli ve svém nejhlubším nitru dotčeni Kristovým podnětem. Každý z Křišnových žáků v sobě zanítil stejný podnět, udělený jim pánem jógy. V duchovním životě se rovná jeden druhému. Jednomu stejně jako druhému bylo uděleno totéž poučení. Kdo však byli dotčeni podnětem Kristovým, ti vystupují v duchovním světě, zbaveni tělesnosti, každý se svou zvláštní individualitou, se svými diferencovanými duchovními silami. Proto také mohou být i v duchovním světě jednomu či druhému přiděleny různé úlohy. Jejich vůdce, jenž může vejít do duše každého, ať je tento jakkoli individuální, je Kristus, který je právě tak v duši každého, jako je nade vším. Zde se tedy jeví diferencovaná společnost, i když jsou duše zbaveny tělesnosti, kdežto duše Křišnových žáků, pokud jim byl udělen návod vůdcem jógy, tvoří nediferencovaný celek. Smysl vývoje lidstva je však právě v tom, že se duše stávají stále diferencovanější.

Proto tomu musí být tak, že Křišna v podstatě mluví, jak sám sděluje v Bhagavadgítě, pouze k žákovi. Ale u Pavla je tomu jinak. Pavel musí mluvit vlastně ke každému člověku a pak je to již pouze věcí individuálního vývoje, zůstane-li jednatel podle své zralosti na tom nebo onom stupni inkarnace jen u exoterního chápání nebo může-li postoupit k chápání esoternímu, a pozvednout se tak k esoternímu křesťanství. V křesťanství se dá postupovat stále hlouběji, až k nejesoternějším výšinám; vychází se však z něčeho jiného, než z čeho se vychází v nauce Křišnově. V Křišnově nauce je východiskem stupeň, na němž se člověk nachází a duše se pozvedá sama jako jedinec. V křesťanství se však vychází z toho, že ještě před nastoupením jakékoli další cesty se nejprve získává vztah ke Kristovu podnětu, že tento vztah všemu ostatnímu předchází. Duchovní cestu ke Křišnovi může nastoupit pouze ten, kdo zachovává Křišnovy příkazy, ale duchovní cestu ke Kristu může nastoupit každý, neboť Kristus přinesl mystérium pro všechny, kdo vůbec jsou lidmi a mohou mít k mystériu nějaký vztah. Toto mystérium je však něčím, co je zde zevně, co je uskutečněno na fyzické úrovni. První krok je proto takový, že je ho možno učinit ve fyzičnosti; což je to podstatné. Není opravdu vůbec zapotřebí, pochopíme-li světově-historický význam Kristova podnětu, vycházet z některého křesťanského vyznání, ale právě v této dnešní době se může vyjít dokonce ze zcela Kristu nepřátelského stanoviska nebo ze stanoviska ke Kristu lhostejného. A zamysleme-li se nad tím, co vůbec nám může poskytnout z duchovního života dnešní doba, pochopíme-li rozpory a zpozdilosti materialismu, pak budeme v této dnešní době možná právě nejlépe vedeni ke Kristu, když předem nebudeme ani vycházet z nějakého zvláštního vyznání. Když se tedy povídá mimo okruh naší společnosti, že my zde vycházíme z nějakého zvláštního vyznání Krista; je to jen ubohá pomluva. Vždyť přece

nejde o vycházení z nějakého vyznání, ale jde o to, aby se vyšlo z podmínek samotného duchovního života, aby tak každý, mohamedán nebo buddhista, žid nebo vyznavač hinduismu anebo křesťan, mohl Kristovu podnětu porozumět v celém jeho významu pro vývoj lidstva. A to je také právě oním, co vidíme pronikat u Pavla celou hloubkou jeho líčení i jeho názoru. V tomto ohledu Pavel pro první zvěstování Kristova podnětu ve světě směřodatnou osobností.

Pokud jsme si znázornili, jak sánkhja-filosofie má před sebou proměnu forem, jak se zabývá tím, co se vztahuje k praktici, mohli bychom říci: Pavel jedná ve všem, co je základem jeho hluboce obsažných dopisů, v každém směru z duševnosti, z puruše. Najdeme u něho zcela určité, hluboko sahající závěry o vzniku a osudu duševnosti; jak tato, rozmanitě se vyvíjející duševnost, prochází celým vývojem lidstva. Existuje tedy zásadní rozdíl mezi tím, co ještě mohlo dokázat myšlení východu, a tím, co se nám ukazuje zřetelně u Pavla tak podivuhodným způsobem.

Již včera jsme si řekli, jak u Krišny všechno záleží na tom, aby člověk našel východisko z proměňování forem. Praktici však zůstává přitom venku, jako něco duši cizího. Veškeré úsilí orientálního vývoje, dokonce i orientálního zasvěcení, směřuje k oproštění se od hmotného života, od všeho toho, co se rozprostírá venku jako příroda; neboť co se zde venku rozprostírá jako příroda, to se ukazuje ve smyslu filosofie véd jako iluze, jako mája. Mája je všechno, co zde venku existuje; oprošťováním se od toho všeho je jóga. Již jsme si ukázali, jak se právě v básni Gita požaduje, aby se člověk osvobodil od všeho, co koná, co tvoří, co chce a co myslí, z čeho se raduje, čeho užívá; aby jako duše triumfoval nad všedností. Dílo, člověkem vytvářené, má od něho odpadnout a člověk má zůstat sám v sobě spokojen. Kdo se chce tedy vyvíjet ve smyslu Krišnovy nauky, má vlastně před sebou ideál, že se jednou stane takovým paramahamsa, což znamená vznešeným zasvěcencem, který všechno hmotné bytí zanechává za sebou a vítězí nad vším, co vykonal svými činy ještě v tomto smyslovém světě; zasvěcencem, žijícím čistě duchovním životem, který přemohl smyslovost natolik, že již není u něho žízeň po dalším vtělování, že již nemá nic společného s čímkoli, co se vžilo do tohoto smyslového bytí jako jeho dílo. Zde všude se tedy setkáváme s tím, jak se vyprostit z iluze máji, jak nad ní triumfovat.

Tak tomu ale není u Pavla. U něho je něco v hlubších základech jeho duše, co by mohlo při setkání s touto orientální naukou říci tato slova:

Dobrá, ty se chceš vývojem vyprostit ze všeho, co tě zde venku obklopuje, ba i z toho, cos někdy sám zde venku vykonal. Ale to vše chceš již nechat za sebou? Není to snad dílo od Boha, není to vše, nad čím se chceš povznášet, dílo božsky tvůrčího ducha? Pohrdáš-li tím, nepohrdáš božským dílem? Nežije v tomto celém zjevení Boha, božský duch? Zdali se nesnažíš ty sám právě ve svém vlastním díle projevit Boha v lásce, ve víře a oddanosti, a nyní chceš triumfovat nad tím, co je zde jako božské dílo?

Bylo by dobré, kdybychom si tato Pavlem sice nevyslovená, ale v hlubinách jeho duše žijící slova sami hodně hluboko zapsali do duše, neboť v tom se rýsuje důležitý nerv toho, co známe jako zjevení západu. I ve smyslu Pavlově mluvíme samozřejmě o tom, co je mája, která nás obklopuje. Zajisté že říkáme: všude nás obklopuje mája! Ale také říkáme: není snad v tom, co je zde jako mája, božské zjevení? Není to vše božsky duchovní dílo a není vlastně rouháním, když se necháme, jak se všude kolem nás rozprostírá dílo Boží? Ale nyní se vtírá jiná otázka: proč je to mája? Proč vidíme kolem sebe iluzi?

Západ se nespokojuje pouhým zjištěním, že je to mája. Táže se po příčině. A tu dostáváme odpověď, přivádějící nás do středu duševnosti, do puruše: protože duše podlehla jednou luciferské moci, vnímá nyní všechno závojem iluze; ona sama zahaluje vše do klamného závoje. Je to snad vina objektu, že spatřujeme iluzi?

Není. Svět objektů by se nám zjevoval, jakožto duši, ve své pravdivosti, kdybychom byli nepodlehli síle Luciferově. Jako mája se nám tento svět jeví proto, že nejsme schopni vidět příčinu všeho toho, co se zde rozprostírá. Je to tedy tím, že duše podlehla luciferské moci; není to vina bohů, ale vina vlastní duše. Učinila sis, duše, svět kolem sebe iluzí, protože podlehla Luciferovi. Od nejvyššího theosofického pojetí tohoto výroku až dolů ke Goethovu výroku: „Smysly neklamou, ale úsudek klame“, vede linie. A nechť sebevíce potírají šosáci a horlivci Goetha a jeho křesťanství, on přesto může říci, že je jedním z nejkřesťanštějších lidí, poněvadž v hloubi své bytosti myslil křesťansky; úplně až do tohoto výroku:

smysly neklamou, ale úsudek klame.

Duše zavinila, že to, co sama vidí, neukazuje se jí ve své pravdivosti, ale projevuje se jako mája. Co je v učení Orientu před námi pouze jako čin samotných božstev, to je zde odváděno do hlubin lidské duše, kde se odehrává velký boj s Luciferem.

Takže učení Orientu je vlastně v jistém smyslu, rozumíme-li mu správně, právě tímto materialismem, protože nepoznává duchovnost, kterou je mája, a chce se dostat z materiálního ven. Co však pulsuje Pavlovými dopisy a co se v budoucnu viditelně rozestře po celé Zemi, je nauka duše, i když je tato nauka zatím ještě v zárodku, a proto v této naší době tamasu tolik zneuznávána. Má-li být hlouběji porozuměno tomu, oč jde v pokroku lidského vývoje, musí být pochopena právě zvláštní povaha této iluze hmoty, tato mája. Potom lze také pochopit to, co míní Pavel, když mluví o prvním Adamovi, který ve své duši podlehl Luciferovi a následkem toho zapadal stále hlouběji do hmoty. Neznamená to nic jiného, než že zapadal do nesprávného prožívání hmoty. Hmota je zde venku jako božské stvoření dobrá. Co se zde odehrává, je rovněž dobré. Ale co duše na tom všem ve vývoji lidstva prožívala, to bylo stále horší a horší, protože na počátku podlehla Luciferově moci. Pavel nazývá proto Krista druhým Adamem, protože Kristus vstoupil do světa nesveden Luciferem, a tak může být vůdcem a přítelem lidských duší, který tyto duše pozvolna od Lucifera odvrátí, což znamená, že je k němu uvede do správného vztahu. Pavel nemohl ve své době sdělit lidstvu vše, co jako zasvěcenec věděl; kdo však dá na sebe působit jeho dopisům, sám pochopí, že více než co se říká na povrchu, je ukryto v jejich hlubinách. Je to tím, že Pavel byl nucen mluvit k určité společnosti, a musel tedy mít na zřeteli její chápání. Proto se mnohé v jeho dopisech jeví jako skutečný rozpor. Kdo však může proniknout pod povrch, najde u Pavla opravdu všude podněty Kristovy bytosti.

Připomeňme si na tomto místě, jak jsme popisovali vstup mystéria Golgoty do života. Časem jsme poznali, že dva odlišné životopisy mládí Ježíše Krista v evangeliu Matoušově a Lukášově jsou zde proto, že ve skutečnosti máme co činit se dvěma chlapci, se dvěma Ježíši. A poznali jsme, že zevně podle těla, řečeno zcela v duchu Pavlově, tedy fyzickým původem pocházejí oba tito chlapci právě z rodu Davidova, jeden z větve nátanské a druhý z větve šalomounské, že se tedy zrodili přibližně ve stejné době dva Ježíšové. V jednom z nich, o němž vypráví evangelium Matoušovo, shledáváme znovuvtěleného Zarathuštru. Také jsme zdůraznili, že ve druhém chlapci Ježíši, o němž vypráví evangelium Lukášovo, není vlastně vtěleno takové lidské „já“, jaké je především v onom člověku, kterým je Ježíš, v němž žije vysoce vyvinuté, já“ Zarathuštrovo. V Ježíši Lukášově žije z člověka vlastně to, co ještě nevstoupilo do lidského vývoje Země.

Je poněkud obtížné dospět v tomto bodě ke správné představě, ale přesto se jednou pokusme představit si - jak duše, vtělená v Adamovi, tedy vtělená v tom, kdo může být jako Adam označen ve smyslu „Tajné vědy“ (*dílo Rudolfa Steinera*) - jak tato duše podléhá Luciferovu pokušení, což je symbolicky znázorněno v bibli jako pád do hříchu v rajske zahradě. Představme si to. A k tomu si dále představme, že vedle této lidské duševnosti, která se inkarnovala do těla Adamova, zůstává jistá část lidství opožděná; lidská podstata, bytost, která se tenkrát nevtělila, nevstoupila do fyzického těla, ale zůstala v duševnosti.

Stačí si představit, že ještě než vznikl ve vývoji lidstva člověk, je zde duše, která se potom rozdělila ve dvě části. Jedna část, jako potomek společné duše, se vtěluje do Adama, a tím vstupuje tato duše do inkarnace, podléhá Luciferovi atd. Ale pokud jde o tu druhou část, o tuto duši sesterskou, je moudrým světovým řízením předvídáno, že by nebylo dobré, aby se také vtělovala; tato duše je doslova zadržena v duševním světě. Nežije tedy v lidských inkarnacích, ale je zadržena nazpět. S ní se stýkají jen zasvěcenci v mystériích. Ona také nepřijímá do sebe po čas vývoje před mystériem Golgoty zážitek „já“, protože tento zážitek lze prožít teprve vtělením do lidského těla. Přesto však má tato duše všechnu moudrost, kterou bylo možno prožít za doby saturnské, sluneční a měsíční. Má všechnu lásku, jaké vůbec je lidská duše schopna. Zůstává tedy takřka nevinná oproti veškeré vině, kterou postupem inkarnací v lidském vývoji je lidstvo schopno do sebe pojmout. Je to duše, s níž bychom se nemohli zevně jako lidé vůbec setkat; vnímat ji mohli pouze stan jasnovidci. Oni ji také viděli: stýkala se s nimi v mystériích. Je zde tedy duše - mohli bychom říci - uvnitř a přece i nad vývojem lidstva, jež se mohla zprvu vnímat pouze duchovně - předlidský člověk, skutečný nad-člověk!

A to byla ona duše, inkarnovaná místo lidského „já“ do Ježíše z Lukášova evangelia. Snad si vzpomínáte na basilejské přednášky, tam se již o tom mluvilo. Je zde tedy duše, lidskému „já“ pouze podobná, která však, když pak vstoupila do těla Ježíšova, působí zcela přirozeně jako „já“; ale co tato duše představuje, to vše je přece jen jiné, než obyčejné „já“. Upozorňoval jsem již na to, že chlapec Lukášova evangelia uměl hned, když přišel na svět, mluvit, ale takovou řečí, již rozuměla jen jeho matka. A jiné podobné věci se u něho projevovaly. Dále také víme, že dítě Ježíš z evangelia Matoušova, v němž žilo Zarathuštrovo „já“, vyrůstalo až k dvanáctému roku a současně vyrůstalo také dítě Ježíš evangelia Lukášova, nemající žádných zvláštních lidských znalostí nebo vědeckých vědomostí, které však v sobě neslo božskou moudrost a obětavost. Chlapec Lukášova evangelia vyrůstal, aniž by projevoval nějaké nadání pro věci, jimž se člověk může zevně naučit. Potom víme, že tělo Ježíše z Matoušova evangelia bylo Zarathuštrovým „já“ opuštěno a ve dvanáctém roce přešlo toto Zarathuštrovo „já“ do těla Ježíše evangelia Lukášova. To je ten okamžik, naznačovaný v Lukášově evangeliu vyprávěním o dvanáctiletém Ježíši, jak vystupuje v chrámě před mudrci, aby je učil, zatímco jeho rodiče ho postrádají. Dále pak víme, že tento Ježíš Lukášova evangelia nese nyní v sobě Zarathuštrovo „já“ až do svého třicátého roku; v té době pak opouští Zarathuštrovo „já“ tělo Ježíšovo a do všeho toho, co zde zůstalo jako schránky, vstupuje Kristus. Kristus je nadlidskou bytostí vyšších hierarchií, která mohla setrvat v lidském těle jedině za těch podmínek, že mu bylo připraveno takové tělo, aby bylo - řekli bychom - nejprve proniknuto až do dvanáctého roku života předlidskými silami moudrosti, předlidskými božskými silami lásky, a potom aby jím protékalo a proudilo všechno to, co bylo vyzískáno zasvěcováním v mnoha inkarnacích Zarathuštrovým „já“. Snad ničím nebudeme moci získat v takové míře pravou vážnost a opravdovou úctu, zkrátka správný pocit vůbec k bytosti Kristově, než touto snahou pochopit, jaká tělesnost byla nutná k tomu, aby vůbec mohlo Kristovo „já“ vstoupit mezi lidstvo. Někteří lidé shledali, že se v zobrazení Kristovy bytosti, podávané svátými mystérii novější doby, tato bytost jeví takřka méně intimní, méně lidská, než jak se jeví Kristus Ježíš, jehož mnozí lidé uctívali v běžně rozšířené představě: jako domáckého, blízkého člověka, zrozeného v obyčejném lidském těle, v němž nebylo nic takového jako Zarathuštrovo „já“. Naší nauce se předhazovalo, že Kristus Ježíš je v ní sestaven ze sil všech světových oblastí. Takové výčitky pocházejí však pouze z pohodlnosti lidského poznání, lidského citění, které nechce vystoupit ke skutečným výšinám vnímání a citění. Nejvyšší skutečnosti musejí být také poznávány tak, že se naše duše v nejvyšší míře namáhá, aby dosáhla vnitřní intenzity citění a vnímání, nezbytně v duši alespoň k přiblížení se tomu nejvyššímu a největšímu. Tak se potom první představa jen ještě zesílí, když ji pozorujeme v tomto světě.

A ještě něco víme. Víme, co si můžeme představit pod slovy evangelia: „Zjevují se božské síly na výsostech a mír se šíří mezi lidmi dobré vůle“.

Víme, že toto poselství míru a lásky zaznívá při zrození Ježíše Lukášova, protože do astrálního těla tohoto Ježíše se přičleňuje Buddha, tehdy již bytost, mající za sebou poslední inkarnaci jako Gótama Buddha a vystupující k úplné duchovnosti. V astrálním těle chlapce Ježíše z Lukášova evangelia se tedy zjevuje Buddha, zjevuje se tak, jak sám na Zemi pokročil až k události mystéria Golgoty.

Ukázali jsme si nyní bytost Krista Ježíše způsobem, jakým se o ní může k lidstvu mluvit až teprve dnes z podkladů duchovní vědy. Pavel, i když byl zasvěcencem, musel mluvit pro tehdejší dobu snadněji pochopitelnými pojmy. Nemohl předpokládat lidstvo, které by již mohlo chápat pojmy, jaké můžeme přiblížit lidskému srdci dnes. Avšak to, co tvořilo jeho inspiraci, bylo způsobeno zasvěcením, získaným milostí. Říkám milostí získaným, protože k tomuto zasvěcení nedošel pravidelným školením ve starých mystériích, ale získal je milostí na cestě do Damašku, kde se mu zjevil zmrtvýchvstalý Kristus. Ale vzhledem k tomuto zjevení u Damašku byl Pavel v situaci, že si tím uvědomoval: ano, od mystéria Golgoty žije spojeno se zemskou sférou to, co vstalo z mrtvých. Poznal zmrtvýchvstalého Krista. Toho také od této chvíle zvěstoval.

Ale jak to, že ho mohl vidět právě tak, jak ho viděl? Zde se musíme trochu seznámit s druhem této vize, tohoto zjevení, které se událo u Damašku, neboť to byla vize zcela určitého druhu. Jen kdo vůbec nechce opravdu poznat něco z okultních skutečností, může všechno vizionářství prostě a jednoduše míchat dohromady, aniž by rozlišoval něco takového, čím byla vize Pavlova, od mnohých jiných vizí, jež se ukazovaly pozdějším světcům.

Co to vlastně bylo, že mohl Pavel vnímat Krista v podobě, jak se mu zjevil před Damaškem? Čím to, že měl

Pavel jistotu: toto je zmrtvýchvstalý Kristus? Tato otázka nás přivádí nazpět k otázce jiné. Čeho bylo zapotřebí, aby celá bytost Kristova mohla při oné události, naznačované nám Janovým křtem v Jordáně, úplně vstoupit do Ježíše z Nazareta?

Právě jsme mluvili o tom, čeho bylo zapotřebí k přípravě tělesnosti, do níž měla sestoupit tato bytost Kristova. Čeho však bylo třeba, aby se mohl Zmrtvýchvstalý ukázat tak duševně zhuštěně, jak se právě zjevil Pavlovi? Čím vlastně byla tato takřka světelná záře, v níž se zjevil Kristus Pavlovi před Damaškem? Co to bylo? Odkud se to vzalo?

Chceme-li si tuto otázku zodpovědět, musíme připojit ještě něco doplňujícího k tomu, co jsem řekl již dříve. Mluvil jsem o tom, že vedle Adamovy duše, která vstoupila do lidského sledu generací, byla zde ještě duše takřka sesterská. Tato sesterská duše zůstala v duševním světě. To byla také ona duše, jež se inkarnovala v chlapci Ježíši z Lukášova evangelia. Avšak v přísném slova smyslu nebyla tato duše tenkrát jako fyzický člověk inkarnována poprvé. Již předtím prorocky byla jednou vtělena. Také i dříve byla tato duše používána jako posel svátých mystérií.

Rekl jsem Vám: byl s ní pěstován styk v mystériích, bylo o ni pečováno, byla vysílána tam, kde se odehrávalo v lidstvu něco důležitého. Jenže tato duše mohla zde být pouze jako zjev v éterickém těle, a proto mohla být vnímána vlastně jen tehdy, dokud existovalo staré jasnozření.

Tak tomu tedy bylo v dřívějších dobách; tehdy neměla tato dávná sesterská duše Adamova zapotřebí dospět až k fyzickému tělu, měla-li být vnímána. A tak se také, vysílána z podnětů mystérií, v zemském vývoji lidstva vždy znovu skutečně zjevovala, když bylo nutno vykonat důležité věci v zemském vývoji. Nemusela se však v těchto starých dobách vtělovat, protože ještě bylo jasnozření.

Poprvé se musela tato duše vtělit právě tehdy, když se mělo překonat jasnozření, při přechodu vývoje lidstva z třetího poallantského období do čtvrtého, o čemž jsme již mluvili včera. Zde přijala jakoby takové náhradní vtělení, aby se mohla uplatnit v době, kdy odumřelo jasnozření. Tato sesterská duše Adamova byla vtělena takřka jen jednou v Krišnovi, kde byla nucena se zjevit, aby byla viditelná i fyzicky, a potom byla opět vtělena v Ježíši Lukášova evangelia. Takže nyní můžeme pochopit, že Krišna mluví tak nadlidsky, že je nejlepším učitelem pro lidské „já“, že představuje překonání tohoto „já“, že se jeví duševně tak vznešený. Je to právě tím, že se zjevuje v onom vznešeném okamžiku, znázorněném zde před několika dny, jako člověk, nepohroužený ještě do lidských inkarnací.

Pak se objevuje znovu, aby se mohl vtělit do chlapce Ježíše z Lukášova evangelia. Odtud pramení dokonalost, která vznikla spojením nejvýznamnějších světových názorů Asie; spojením Zarathuštrova, já“ s duchem Krišnovým ve dvanáctiletém Ježíši. K učitelům v chrámě nemluví teď pouze Zarathuštra - ten mluví v úloze „já“ - mluví však pomocí prostředků, jimiž kdysi zvěstoval Krišna jógu; mluví o cestě jógy, pozdvižené opět o jeden stupeň; sjednocuje se v síle Krišnově se samotným Krišnou, aby dorůstal až do třicátého roku života. A teprve nyní je před námi ona úplná tělesnost, která může být přijata Kristem. Takto se slévají do sebe duchovní proudy lidstva. Nastává opravdové spolupůsobení, aby se mohlo uskutečnit mystérium Golgoty, spolupůsobení nejvýznamnějších vůdců lidstva, syntéza duchovního života.

Když měl Pavel své zjevení před Damaškem, byl to Kristus, co se mu zde zjevilo. Světelná záře, do níž se Kristus halí, je Krišna. A protože Kristus přijal Krišnu za svou vlastní duševní schránku, již potom dále působil, je obsaženo v tom, co takto vyzařovalo, je obsaženo také v Kristu všechno to, co bylo kdysi obsahem vznešeného zpěvu Gita. V novozákonních zjeveních můžeme najít mnohé z dávné Krišnovy nauky, třebaže roztroušeno v jednotlivostech. Tato dávná Krišnova nauka se však stala věcí celého lidstva proto, že Kristus jako takový není lidským „já“ a nenáleží k lidstvu, ale k vyšším hierarchiím. Tímto však opět také náleží Kristus oněm dobám, kdy člověk ještě nebyl odtržen od toho, co ho dnes obklopuje jako materiální bytí a co se mu zahaluje následkem jeho vlastního luciferského pokušení do iluze, do máji. Pohlédneme-li nazpět do celého vývoje, shledáme, že ve starých dobách ještě nebylo tak přísné rozdělení mezi duchem a hmotou, že hmota je zde ještě duchovní a duch - smíme-li tak říci - se ještě projevuje zevně. Poněvadž v Kristově podnětu přistupuje k lidstvu něco, co takové přísné rozdělení, jež je v sánkhja-filosofii mezi purušou a prakriti, zcela vylučuje, stává se Kristus vůdcem lidí na cestě ze sebe sama, ale také vůdcem na cestě k božskému stvoření.

Smíme potom říci, že je nutné opustit to, co je mája, jestliže jsme poznali, že mája se nám jeví jako něco

daného naší vinou?

Nikoli, to by přece bylo rouhání se duchu ve světě; to by znamenalo připisovat hmotě vlastnosti, které jsme na ni vložili svým závojem iluze my sami. Spíše musíme doufat, že překonáme-li v sobě to, co nám hmotu činí iluzí, budeme opět smířeni se světem.

Což nám nezaznívá z celého světa nás obklopujícího, že tento svět je dílem Elohimů a že tito Elohimové shledali posledního dne stvoření, jak všechno bylo velice dobré?

To by pak byla karma, která by se vyplnila, kdyby existovala pouze nauka Krišnova - neboť ve světě nezůstane nic, čeho karma by se nevyplnila. Kdyby zde na věky nebylo již nic jiného než nauka Krišnova, pak by proti materiálnímu bytí našeho okolí, proti božskému zjevení, o němž Elohimové na počátku zemského vývoje pravili: „A hle, všechno bylo velice dobré“, proti tomuto projevu bohů by povstal úsudek člověka: Není to dobré, musím to opustit! Lidský úsudek by se postavil nad úsudek božský. Jde právě o to, abychom se naučili rozumět slovům, stojícím jako tajemství na začátku vývoje, abychom nastavili lidský úsudek nad úsudek bohů. Kdyby z nás všude mohlo úplně odpadnout všechno, co by na nás mohlo lpět jako vina, a tato jediná vina - rouhání se stvoření Elohimů - kdyby zůstala, pak by se musela vyplnit zemská karma a v budoucnu by se muselo vše na nás zhroutit. Tak by se musela vyplnit karma!

Aby se to nestalo, zjevil se ve světě Kristus, aby nás se světem smířil, aby nás usmířil se světem tím, že se naučíme překonávat síly luciferského pokušení, že se naučíme pronikat závojem iluze, abychom viděli božské zjevení v pravé podobě, abychom našli Krista jako smířícího soudce, který nás přivádí k pravé podobě božského zjevení, abychom se skrze něj učili chápat ona prastará slova: A hle, je to velmi dobré.

K tomu potřebujeme Krista, abychom to, co již nikdy nebudeme smět připisovat světu, dovedli přisoudit sami sobě. A i kdyby mohly být z nás sejmuty všechny ostatní hříchy: tento hřích musel od nás odstranit Kristus. Toto poznání, proměněno v morální pocit, ukazuje nám Kristův podnět zase z nového hlediska. Současně se nám také objasňuje, proč bylo nutné, aby se podnět Kristův jako vyšší duše halil do Krišnova podnětu.

Moji milí přátelé, tato úvaha, jak byla zamýšlena v tomto cyklu přednášek, neměla by se chápat pouze jako teorie, jako určité množství pojmů a idejí, braných na vědomí, ale měla by se přijímat jako takový dar k novému roku, jako dar, který by měl působit v našem novém roce, a odtud by se mělo nést jeho působení dál jako něco, co můžeme pociťovat porozuměním Kristovu podnětu, nakolik nám tento podnět ujasňuje slova Elohimů, jimž musíme rozumět, jak nám zaznívají na úsvitu stvoření, v prapočátku stvoření naší Země. A co se zde zamýšlelo, považujte současně také za východisko našeho anthroposofického duchovního proudu. Anthroposofickým má být tento duchovní proud také proto, že se jím má stále víc a více poznávat, jak může člověk v sobě dospět k sebepoznání. Dokud člověk považuje to, co má vykonat sám ve své vlastní duši, za záležitost, odehrávající se mezi ním a zevní přírodou, dotud nemůže přijít k úplnému sebepoznání, anthropos nemůže dospět k poznání anthropa, člověk k poznání člověka. Že spatřujeme svět ponořený do iluze, to nám připravili bohové, je to věc samotné naší duše, záležitost vyššího sebepoznání, je to věc, kterou musí poznat člověk sám ve svém lidství, věc anthroposofie, jejíž pomocí můžeme teprve dospět k pocitu, čím může člověku být theosofie.

Člověk musí v sobě cítit jako podnět v nejvyšší míře skromnost, když se rozhoduje přistoupit k anthroposofickému hnutí; skromnost, která si říká: kdybych chtěl přeskočit, co je věcí lidské duše, a hned učinit krok do božské sféry, pak velice snadno by mě mohla opustit pokora, lehce by mohla být pokora vystřídána pýchou a mohla by se dostavit ješitnost. Kéž by byla Anthroposofická společnost také východiskem na tomto vyšším poli morálním, aby se uvarovala především toho, co se tak snadno vplížilo do theosofického hnutí jako pýcha, ješitnost, ctižádost, nevážnost v přijímání nejvyšší moudrosti, aby se toho uvarovala tak, že již hned na začátku se bude zabývat tím, jak je třeba se vypořádat s problémem iluze máji - jakožto se záležitostí vlastní lidské duše.

Mělo by se vnímat, že Anthroposofická společnost má být výsledkem nejhlubší lidské skromnosti. Neboť z této nejhlubší skromnosti vytryskne nejvyšší vážnost ke svátým pravdám, k nimž máme proniknout, nastoupíme-li cestu do nadsmyslových spirituálních oblastí. Chápejme proto zvolení názvu Anthroposofická společnost v opravdové skromnosti, v pravé pokoře a řekněme sami sobě: co ještě mohlo působit v podobě neskromnosti, ješitnosti a ctižádosti, v podobě

nepravdivosti ve jménu theosofie, to necht' je vyhlazeno, když ve znamení skromnosti začneme pokorně vzhlížet k bohům a božské moudrosti; zato však pochopení člověka a moudrosti o něm budeme považovat za svou povinnost; když se budeme zbožně blížit theosofii a s pocitem samozřejmé povinnosti nořit do anthroposofie. Tato anthroposofie nás povede do božské sféry, povede nás k bohům. A naučíme-li se její pomocí v nejvyšším smyslu pokorně a pravdivě pohlížet sami do sebe, zvláště jak musíme zápasit proti všem iluzím, proti máji a proti všem omylům v přísné sebevýchově a sebekázni, potom necht' nad námi stojí jako vepsáno do kovové desky: Anthroposofie!

A to nám budiž napomenutím, aby naše hledání vedlo sebezpoznaním a vlastní skromností, abychom tak mohli učinit pokus vybudovat stavbu, založenou na pravdě, neboť pravda může rozkvést jen tehdy, zakotví-li v lidské duši nejvážnější úsilí o sebezpoznaní.

Odkud pochází všechna ješitnost, všechna nepravdivost? Pocházejí z nedostatku poznání sebe sama. A z čeho jedině může vyrůst pravda, z čeho může vyrůst pravá zbožnost před božskými světy a božskou moudrostí?

Mohou vyrůstat jen ze skutečného sebezpoznaní, ze sebevýchovy a sebekázně. K tomu necht' potom slouží to, co zde má proudit a pulsovát anthroposofickým hnutím.

Proto byl také zvolen na začátek tohoto hnutí právě tento přednáškový cyklus, neboť by měl být důkazem, že zde nejde o něco omezeného, ale že právě tímto našim hnutím můžeme rozšířit svůj obzor do takové šíře, která obsáhne i myšlení východu. Avšak chceme toho dosáhnout anthroposofickým způsobem v pokoře, sebevýchovou, probuzením vůle k sebevýchově a sebekázni. Budete-li, milí přátelé, pěstovat anthroposofii tímto způsobem, pak povede tato anthroposofie ke zdárnému konci a dosáhne cíle, jenž může být ku prospěchu každému jednotlivci i každé lidské společnosti.

To necht' je posledním slovem tohoto přednáškového cyklu. Ale něco z toho bude si moci přece jen snad někdo odnést ve své duši s sebou do budoucnosti, aby to mohlo vydat plody v našem anthroposofickém hnutí, pro něž jste byli, milí přátelé, v těchto dnech vlastně poprvé shromážděni. Buďme vždy takto spolu ve znamení anthroposofie, abychom se právem mohli odvolat na slova, která jsme nyní ke konci uvedli, na slova skromnosti a sebezpoznaní, jak jsme si je v této chvíli směli jako ideál postavit před svou duši.